LAUSUNTO

Helsinki 22.5.2026

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Viite: HE 64/2026 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä yli 60 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Anna Järvinen, anna.jarvinen@soste.fi, p. 050 586 5677

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä.

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

- SOSTE kannattaa esitettyä joustomallia.
- Joustosumman tulisi kuitenkin olla korkeampi.
- Mallissa eläkeoikeus katkeaa liian nopeasti. Ehdotettu 12 kuukauden raja on epäoikeudenmukainen kansan- ja takuueläkkeen saajille, koska niissä ei ole osaeläkettä.

SOSTE näkee, että esitetty joustomalli tukisi joustavampaan järjestelmään siirtymistä. Työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden joustavampi yhteensovittaminen vähentäisi kannustinloukkuja, tukisi osatyökykyisten työhön kiinnittymistä ja työtuntien kasvattamista sekä mahdollistaisi ihmisille oman toimeentulonsa parantamisen.

Myönteistä on, että malli mahdollistaisi ajoittaiset suojaosan ylitykset esimerkiksi lomarahojen ja lisäpalkkioiden vuoksi. Ihmisen olisi mahdollista myös kokeilla hetkellisesti työajan lisäämistä.

Mallissa myönteistä on, että eläkkeestä tehtäisiin vähennys vasta sitten, kun vuosijousto on käytetty. Malli ei luo niin jyrkkää muutosta eläkeoikeuteen kuin nykyinen takautuva keskeytys ja takaisinperintä. Myönteinen parannus olisi, että eläkettä ei kokonaan heti perittäisi takaisin, vaan vähennettäisiin vain sen ylitteen verran, joka olisi tapahtunut joustosumman käyttämisen jälkeen.

Kannatettavaa on, että ammatillisessa kuntoutuksessa olevan eläkkeensaajan työskentely olisi jatkossa mahdollista ilman työansioita koskevia rajoituksia, jos kuntoutuksen ajalta olisi myönnetty laissa tarkoitettu kuntoutusetuus. SOSTE pitää erittäin kannatettavana myös sitä, että omaishoidon tukea ei oteta huomioon työansiona. Omaishoidon palkkiosta tulisi tehdä etuoikeutettua tuloa myös muissa sosiaaliturvaetuuksissa. Myös esimerkiksi kunnan tai hyvinvointialueen valtuuston luottamustehtävien perusteella maksettavien palkkioiden huomioitta jättäminen on kannatettavaa.

Joustosumma on liian matala

Osatyökyvyttömyyseläkkeessä on lähtökohtana, että ihminen työskentelee pitkäaikaisesti osatyökyvyttömyysetuuden rinnalla. Osatyökyvyttömyyseläkeläisten kohdalla suojaosa voi ylittyä tulojen noustessa, vaikka työaika ei olisikaan lisääntynyt. Joustomalli ei tuo ratkaisua tähän tilanteeseen. Kun ylitys jatkuu pidempään, joutuu ihminen neuvottelemaan työnantajansa kanssa työajan lyhentämisestä. Tämä ei mahdollista osatyökykyisen ihmisen palkka- ja urakehitystä. Myönteistä on, että eläkkeensaajan suojaosaan tehtäisiin kertakorotus vastaavasti kuin työkyvyttömyyseläkkeeseen. Tämä korotus ja indeksikorotukset voivat osittain tuoda ratkaisun tilanteeseen, mutta palkkakehitys on usein ollut korotuksia nopeampaa.

Joustosumman tulisi olla korkeampi. Mallissa ehdotettu summa ei mahdollista suurempaa työajan lisäämistä pidemmäksi ajaksi ja voi luoda uuden kannustinkynnyksen, jos henkilö ei halua ylittää joustosummaa. Pidempiaikaisen kokeilun mahdollisuus lisätyillä työtunneille varmistaisi kokeilijalle, onko työkyky vahvistunut niin paljon, että hän voisi siirtyä työkyvyttömyyseläkkeeltä kokonaan työhön.

Eläkeoikeus katkeaa liian nopeasti erityisesti kansan- ja takuueläkkeen saajilla

Ehdotetussa mallissa eläkeoikeus katkeaa verraten nopeasti, vuoden yhtämittaisen ylityksen jälkeen. Ehdotettu 12 kuukauden raja on epäoikeudenmukainen kansan- ja takuueläkkeen saajille, koska niissä ei ole osaeläkettä, ja siten heidän tilanteensa olisi epäedullisempi kuin työeläkettä saavilla. Myös Kelan eläkkeiden osalta rajan tulisi olla 24 kuukautta. Jos oikeus katkeaa pysyvästi 12 kuukauden jälkeen, eläkkeensaajan toimeentulon turva katkeaa kohtuuttoman nopeasti, kun huomioi, että henkilöiden työkyky on usein vaihteleva.

Eläkeoikeuden katkeamisen sijaan tulisi olla mahdollista keskeyttää eläke tai mahdollisuus eläkkeen nopeaan palautukseen, jos henkilön tulot laskevat. Tämä riittäisi varmistamaan, ettei etuus juokse kokoaikatyön rinnalla, mutta se antaisi turvan, jos terveydentila heikkenee ja ansiot vähenevät. Tämä olisi sekä inhimillistä että hallinnollisesti järkevää.

Esimerkiksi kehitysvammaisen ihmisen työkyky on usein sidoksissa tiettyyn työpaikkaan ja työtehtävään ja vaatii tietyt tukipalvelut ympärilleen. Opittuja työtaitoja on monesti vaikea siirtää hyödynnettäväksi muissa työpaikoissa ja työtehtävissä. Jos henkilö menettää hänelle räätälöidyn työpaikan, uuden hänelle soveltuvan työn löytämiseen voi mennä pitkään. Siksi eläkemahdollisuuden olisi säilyttävä taustalla, vaikka ansaintarajan ylittävä työskentely jatkuisi pidemmänkin ajan.

Mallista tarvitaan selkeää viestintää etuuden saajille

Joustomallin toimintaperiaatteista ja vaikutuksista tarvitaan erityisesti muutokset alkuvaiheessa kattavaa ja selkokielistä viestintää etuuden saajille. Osalle kohderyhmästä voi olla haastavaa seurata suojaosan, joustosumman ja mahdollisten ylitysten yhteisvaikutuksia. Heille tulee turvata riittävä neuvonta ja tuki, esimerkiksi työhönvalmentajan tai sosiaalityöntekijän tuki.